

3. Красовский Г. Я., Петросов В. А. Введение в методы космического мониторинга окружающей среды, Харьков: Государственный аэрокосмический университет им. Н. Е. Жуковского «ХАИ» 1999. — 205 с.]
4. Росс Ю.К., Петерсон У.К. О каталогизации КСЯ лесной зоны Европейской территории Советского Союза // Исследования Земли из космоса. 1984. — № 2. — С. 60-66.
5. Кондратьев К.Я., Федченко П.П. Спектральная отражательная способность и распознавание растительности. — Л.: Гидрометеиздат, 1982. — 216 с.
6. Космические методы дистанционного зондирования Земли: Учебное пособие / А.Е. Горшенин, С.А. Кондратенко, Р.Н. Осадчук, А.М. Перегуда. — Житомир: ЖВИ НАУ, 2011. — 280 с.
7. Начало работы с ArcGis. Руководство пользователя. М., 2004. — 252 с.
8. Леонтьев О.О. Комплексні підходи опрацювання та застосування ДЗЗ у спеціальних задачах // Геоінформаційні системи та інформаційні технології у військових і спеціальних задачах «Січневі ГІСи» Збірка матеріалів, статей, доповідей і тез третього науково-практичного семінару 27-28 січня 2012р. — Львів АСВ, 2012. — С.243.
9. Горшенін О.Є. Основи оброблення та дешифрування знімків з космічного апарата «Січ-2» для розв'язання тематичних задач лісового господарства / О.Є. Горшенін, І.В. Пулеко, В.О. Чумакевич //Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: збірник науково-технічних праць. — Львів: РВВ НЛТУ України. — 2013. — Вип. 23.15. — С. 300-308.

Розглянуто напрямки використання знімків з штучних супутників земля з апаратурою для дистанційного зондування Землі в поєднанні із спеціальною програмою ArcGis. Наведено ряд прикладів.

Ключові слова: ГИС, ШСЗ ДЗЗ, космічні знімки, накладання інформації, спектральне відбиття окремих типів рослинності (об'єктів)

Рассмотрено направления использования снимков искусственных спутников Земли с аппаратурой для дистанционного зондирования Земли комплексно со специализированной программой ArcGis. Приведено ряд примеров.

Ключевые слова: ГИС, ИСЗ ДЗЗ, космические снимки, наложение информации, спектральное отражение отдельных типов растительности (объектов).

Examined ways of using images of artificial satellites with instrumentation for remote sensing complex with a specialized program ArcGis. A number of examples.

Keywords: GIS, remote sensing satellites, satellite images, application information, spectral reflection rostitelnosti individual types (objects).

УДК [378.011.3 — 057.86:336] — 047.22

О.Б. Шевчук
м. Луганськ, Україна

МОДЕЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО НАПРЯМУ

Глобалізація світової економіки, її інформатизація, кризові явища на світовому й українському ринках, зміни у сфері законодавства вимагають значного оновлення вимог до фахівців фінансово-економічного напрямку. Приєднання України до виконання принципів Болонської декларації потребує готовності випускників виконувати специфічні завдання професійної діяльності та демонструвати певну поведінку після завершення процесу навчання за конкретною освітньою програмою (модулем) [4]. Таким вимогам відповідає впроваджуваний у обсязі компетентнісний підхід, результатом якого є не набір знань в об'ємі навчальної програми, а формування в студентів здатності застосовувати отримані знання для ефективного вирішення професійних завдань. Тому актуальною є проблема формування професійної компетентності майбутніх фахівців, зокрема фахівців фінансово-економічного напрямку.

У сучасних наукових дослідженнях професійної підготовки фахівців фінансово-економічного напрямку вирішуються проблеми: розробки змісту та структури вищої економічної

освіти (В. Бобров, Л. Каніщенко, А. Павленко та ін.); організації професійної підготовки бакалаврів з економіки (К. Беркита, Є. Калицький, В. Стрельніков); обґрунтування засобів формування професійної компетентності майбутніх економістів (М. Вачевський, Л. Дибкова, В. Зінченко, Т. Качеровської, І. Носач, Т. Поясок, Н. Уйсімбаєва та ін.). Проблему аналізу і розвитку професійної компетентності сучасного фахівця та її складових нині розглядають С. Гончаренко, І. Зимняя, І. Зязюн, Н. Ничкало, Дж. Равен, В. Рябов, Ю. Фролов, В. Хутмахер, А. Хуторський та ін. Сучасні механізми відбору та оцінки персоналу організацій, що базуються на моделях компетенцій, розроблено у роботах Р. Бояциса, Д. Макклелланда, Л. Спенсера, М. Спенсера, С. Уїдгета, С. Холліфорд та ін.

Одним з головних недоліків сучасної економічної освіти визначаються домінуючі знаннево-трансляційні методи навчання та контролю, що не відповідають прийнятим на виробництві системам оцінки та розвитку персоналу. Проблема, пов'язана з побудовою моделі професійної компетентності майбутніх фахівців фінансово-економічного напрямку, що відповідає сучасним вимогам роботодавців та оснований на моделях компетенцій, використовуваних у реальній професійній діяльності, на теперішній час не досліджувалась, що робить актуальним проведення розвідок у цьому напрямі.

Метою роботи є аналіз сучасних досліджень щодо складових, структури та змісту професійної компетентності фахівців фінансово-економічного напрямку та розробка її моделі.

Необхідність реформування вищої професійної освіти, євроінтеграція України вимагають зміни базових моделей традиційної системи освіти, що відображають кваліфікаційний підхід до організації вищої професійної освіти (знання, уміння та навички, якими має володіти випускник ВНЗ) на компетентнісний, який враховує спроможність студентів застосовувати знання і уміння та особистісні якості для успішної професійної діяльності.

Дослідженню професійної компетентності та компетенцій фахівців приділяється велика увага як в Україні, так і за її межами. Але натеper немає єдиного трактування цих понять. Семантичний аналіз значення дефініцій «компетенція» та «компетентність» показав, що компетенція являє собою, з одного боку, комплекс знань, умінь та навичок, а з другого — коло питань, предметів та повноважень до них. Компетентність передбачає володіння компетенцією та розуміється як риса особистості, пов'язана з актуалізацією знань і досвіду в професійній діяльності [9]. Головною оцінкою компетентності вважається не тільки і не стільки наявність та значний обсяг знань і досвіду, скільки уміння їх актуалізувати і використовувати в процесі реалізації своїх службових функцій [8].

У психології під компетентністю розуміють здатність ефективно долати проблемні ситуації та утримувати параметри процесу або результату рішення у вузьких рамках. Слід зазначити, що компетентність не обмежує існуючі можливості людини (її індивідуальні особливості), а виявляє й розвиває їх [10]. Тобто компетентність дозволяє ефективно долати професійні проблемні ситуації; розвиває індивідуальні властивості людини; у процесі формування професійної компетентності відбуваються зміни в загальній системі діяльності, особистості суб'єкта та в способах взаємодії з об'єктом (об'єктами) діяльності; компетентність проявляється через компетенції, які являють собою психологічні новоутворення з включенням до них програм (алгоритмів) дій у певних ситуаціях.

Аналіз науково-методичних джерел з питань формування професійної компетентності фахівців фінансово-економічного напрямку та її складових [1; 3; 5-7] показав, що більшість дослідників підкреслюють її складну структуру, відзначають діяльнісний характер та пов'язують зі спроможністю розв'язувати проблеми, що виникають у процесі практичної діяльності, використовувати набуті знання, уміння та навички в роботі. Певна частина дослідників вимагає наявності ефективних норм поведінки (поведінкові еталони, поведінкові ідентифікатори). Слід зазначити, що науковці часто не розмежовують поняття компетенції та компетентності, розглядаючи їх як синонімічні лексичні структури.

У роботі Лайла Спенсер (Spenser Lyle M.) та Сайна Спенсер (Spenser Signe M.) [10] компетенція визначається як базова якість індивідуума, яка має причинне відношення до

ефективного та (або) найкращого на основі критеріїв виконання роботи або в інших ситуаціях. На рис. 1 подано графічну модель центральних та поверхневих компетенцій за Л. та С. Спенсер. Важливою рисою наведеної моделі є врахування в ній індивідуальних психологічних властивостей фахівця (Я-концепції, властивості, мотиви) та визначення наявних навичок і способів дій через поведінку.

Рис. 1. Модель Айсберга структури компетенцій за Л. та С. Спенсер [10]

Дослідниками розроблено *Словник компетенцій*, котрий містить шкали для опису поведінки в рамках широкого спектру робіт, які дозволяють оцінити рівень сформованості компетенцій, що є важливим у формуванні компетенцій майбутніх фахівців. Створено загальні моделі компетенцій для: технічних фахівців, продавців, робітників соціальної служби та допомоги, менеджерів, підприємців та ін.

С. Уїддет (Steve Whiddett) та С. Холліфорд (Sarah Hollyforde) у своїй роботі «Керівництво по компетенціям» [12] визначають компетенцію як набір споріднених поведінкових індикаторів. Ці індикатори об'єднуються в один або декілька блоків — залежно від смислового обсягу компетенції. Споріднені компетенції об'єднані в кластери. Кожна компетенція складається з основних блоків — поведінкових індикаторів [12, с. 6]. Поведінкові індикатори розглядаються як стандарти поведінки, що спостерігаються в діях людини, яка володіє конкретною компетенцією. Таке поєднання поведінкових індикаторів у споріднені групи дає можливість оцінювати рівень сформованості певних компетенцій за наявністю їх у діяльності студента.

Отже, для розробки моделі професійної компетентності фахівців фінансово-економічного напрямку такі положення теорії менеджменту є важливими: 1) компетентність розуміється як спроможність вирішувати професійні задачі та отримувати необхідні результати роботи; 2) компетенція визначається як набір споріднених поведінкових індикаторів та розглядається як спроможність особистості відповідати прийнятим у певній організації стандартам поведінки; 3) споріднені компетенції об'єднуються в кластери; 4) компетенції базуються на індивідуальних психологічних властивостях.

Важливою проблемою побудови моделі професійної компетентності фахівців фінансово-економічного напрямку є визначення елементів моделей компетенцій та способів їх групування. Так, наприклад, у проєкті «Tuning Educational Structures in Europe» були відібрані 30 загальних компетенцій, які за робочою класифікацією розділені на три категорії: інструментальні, міжособистісні й системні [11].

Л. та С. Спенсер об'єднують компетенції у кластери на основі базового наміру (інтенції). Автори вважають, що намір визначає рівень аналізу між прихованими соціальними мотивами і поверхневими типами поведінки. Кластер компетенцій визначається як набір пов'язаних між собою компетенцій. Для розробки моделей компетенцій вони були об'єднані в такі кластери: *Досягнення та дія; Допомога та обслуговування інших; Діяння і здійснення впливу; Менеджерські компетенції; Когнітивні компетенції; Особистісна ефективність* [10].

С. Уїддет та С. Холліфорд у [11] об'єднують тісно пов'язані між собою компетенції (звичайно від 3 до 5) у кластер та виділяють такі: робота з людьми; робота з інформацією; розвиток бізнесу, досягнення результатів.

Упровадження компетенцій в освіту призвели до визначення ключових компетенцій — компетенцій широкого спектру використання з визначеною універсальністю, загальні для певних професій та спеціальностей. Слід зазначити, що натеper не існує єдиного узгодженого списку ключових компетенцій. Для визначених груп ключових компетенцій не розроблено єдиного механізму їх оцінки, відсутні стандартні поведінкові індикатори, що унеможлиблює їх використання у формуванні професійної компетентності фахівців фінансово-економічного напрямку.

Основною рисою компетентнісного підходу є включення в розуміння ефективного фахівця якостей особистості, не обмежуючись знаннями, уміннями та навичками, якими володіє людина. Система особистісних якостей, запропонована В. Барко в роботі [2], найбільш повно відповідає моделі Айсбергу [10] та побудові моделі професійної компетентності фахівців фінансово-економічного профілю. За В. Барко особистісні якості розділяються таким чином: *загальні і професійні здібності* (рівень інтелекту; креативність, творчий потенціал; безпосередня чи опосередкована активність; спеціальні професійні здібності; комунікативні здібності; організаційні здібності); *особистісні психологічні властивості* (тип нервової системи; темпераментні особливості; спрямованість особистості; характерологічні особливості; психомоторні властивості); *емоційно-вольові якості* (здатність долати труднощі; здатність брати на себе відповідальність; емоційна стійкість у складних ситуаціях; здатність швидко приймати оптимальні рішення в стресових ситуаціях; здатність протидіяти негативним чинникам) [2, с. 93-94].

З огляду на вищезазначене введемо формалізоване поняття кластерів компетенцій та професійної компетентності фахівців фінансово-економічного профілю.

Дефініція 1. *Кластер управлінських компетенцій фахівців фінансово-економічного профілю* — це здатність особистості ефективно планувати, організовувати, мотивувати, контролювати діяльність організації, що базується на її особистісних якостях, включає комплекс знань, умінь, навичок та відображається у поведінкових індикаторах.

Дефініція 2. *Кластер інформаційних компетенцій фахівців фінансово-економічного профілю* — це здатність особистості використовувати комп'ютерні технології та впроваджувати їх у професійну діяльність, що базується на її особистісних якостях, включає комплекс знань, умінь, навичок та відображається у поведінкових індикаторах.

Дефініція 3. *Кластер комунікативних компетенцій фахівців фінансово-економічного профілю* — це здатність особистості до встановлення й розвитку ефективних взаємин учасників професійної діяльності, що базується на її особистісних якостях, включає комплекс знань, умінь, навичок та відображається у поведінкових індикаторах.

Дефініція 4. *Кластер спеціальних компетенцій фахівців фінансово-економічного профілю* — це здатність особистості здійснювати ефективну фінансово-економічну діяльність, що базується на її особистісних якостях, включає комплекс знань, умінь, навичок та відображається у поведінкових індикаторах.

Дефініція 5. *Професійна компетентність фахівців фінансово-економічного профілю* — інтегральне утворення особистості на базі управлінського, інформаційного, комунікативного та спеціального кластерів компетенцій, мотивоване володіння якими дозволяє ефективно розв'язувати професійні завдання в фінансово-економічній діяльності.

Для побудови моделі професійної компетентності фахівців фінансово-економічного профілю необхідно розробити структурні зв'язки, визначити їх напрямок та взаємовпливи. У зв'язку з цим, розроблено систему базових принципів побудови моделі професійної компетентності фахівців фінансово-економічного профілю: *принцип орієнтованості на особистість*, що забезпечує спрямованість моделі на розвиток особистісних компетенцій фахівців фінансово-економічного напрямку; *принцип відповідності*, що забезпечує відповідність змінюваним потребам законодавства, суспільства, ринку тощо вимог до компетентних фахівців фінансово-економічного напрямку; *принцип кооперації*, що забезпечує взаємодію всіх сторін, зацікавлених у розвитку фінансово-економічної діяльності; *принцип поведінки*, що вимагає

визначати сформованість професійної компетентності через наявність поведінкових індикаторів (стандартів ефективної поведінки); *принцип доповнювання*, що дозволяє у разі необхідності додавати необхідні об'єкти до розробленої моделі кластерів, компетенцій чи поведінкових індикаторів, що відображатимуть певні елементи; *принцип компенсаторності*, який означає, що недостатній рівень сформованості деяких компетенцій або відсутність визначених поведінкових індикаторів, може бути компенсована за рахунок інших; *принцип саморозвитку* вимагає включення особистості у процес формування професійної компетентності, що означає активне включення знань і досвіду студентів у процес професійної підготовки, їх відмову від пасивної участі у навчальному процесі; *принцип зворотного зв'язку*, який вимагає участі суспільства, роботодавців в оцінці сформованості професійної компетентності, компетенцій фахівців фінансово-економічного профілю.

Формалізація понятійного апарату та виділена система базових принципів дозволили створити теоретичну модель професійної компетентності фахівця фінансово-економічного профілю на засадах системного підходу, яку представлено на рис. 2.

Рис. 2. Модель професійної компетентності фахівців фінансово-економічного профілю, де V_{Pkf} — вимоги до професійної компетентності, Pkf — професійна компетентність фахівців фінансово-економічного напрямку

Структурними компонентами моделі визначено: управлінський, інформаційний, спеціальний, комунікативний кластери компетенцій з відповідними поведінковими індикаторами, що базуються на особистісних якостях. Важливою характеристикою моделі є те, що вона сполучає вимоги, що висуваються до атестації працівників на виробництві та ті, що необхідні при формуванні професійної компетентності.

Висновки.

1. На основі аналізу науково-методичних джерел показано, що побудова моделі професійної компетентності фахівців фінансово-економічного профілю повинна базуватися на діючих процедурах оцінки та розвитку персоналу і наближати результати навчання до вимог реальної професійної діяльності.

2. Формалізовано базовий понятійний апарат професійної компетентності та введено

дефініції управлінських, інформаційних, комунікативних, спеціальних кластерів компетенцій та професійної компетентності фахівців фінансово-економічного напрямку.

3. Визначено систему базових принципів побудови моделі професійної компетентності фахівців фінансово-економічного напрямку: орієнтованість на особистість, відповідність, кооперація, поведінка, доповнення, компенсаторність, саморозвиток, зворотний зв'язок.

4. На засадах системного підходу створено теоретичну модель професійної компетентності фахівця фінансово-економічного профілю на базі формалізації понятійного апарату та виділення системи базових принципів.

5. Перспективними напрямками досліджень є розробка систем: поведінкових індикаторів професійних компетенцій фахівців фінансово-економічної діяльності, що дозволять використовувати інформаційні технології у процесі професійної підготовки; оцінювання результатів навчання; критеріїв, рівнів сформованості професійної компетентності фахівців фінансово-економічної діяльності для розробленої моделі.

Література:

1. Бабаян О.О. Формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами імітаційно-рольового моделювання автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. О. Бабаян. — Луганськ, 2009. — 20 с.
2. Барко В.І. Психологія управління персоналом органів внутрішніх справ (проактивний підхід) / В.І. Барко / Монографія. — К.: 2003. — 448 с.
3. Батурина Р. В. Общенаучная компетенция как основа профессиональной компетентности экономиста / Р. В. Батурина // [Електронний ресурс] research-journal.org. Режим доступу до статті: World Wide Web. URL: <http://research-journal.org/featured/obshhenauchnaya-kompetenciya-kak-osnova-p/>
4. Болонский процесс: середина пути / Под науч. ред. В.И. Байденко. — М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов/ Российский Новый Университет, 2005. — 379 с.
5. Вачевський М.В. Теоретико-методичні засади формування у майбутніх маркетологів професійних компетенцій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / М. В. Вачевський . — Київ, 2008. — 40 с.
6. Горобець С. А. Теоретичні засади проблеми формування професійної компетентності майбутнього фахівця-економіста / С.А. Горобець // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка (31). — 2007. — С. 106-109.
7. Дибкова Л. М. Індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. М. Дибкова . — Київ, 2006. — 20 с.
8. Занятость. Безработица. Служба занятости: Толковый словарь терминов и понятий. — М.: Нива России, 1996. — 288 с.
9. Ожегов С. И. Словарь русского языка / С. И. Ожегов [под ред. Н.Ю. Шведовой]. — 22-е изд. — М.: Рус. яз., 1987. — 921 с.
10. Спиридонов В. Ф. Психологический анализ феномена компетентности / В. Ф. Спиридонов // [Електронний ресурс] Российский государственный гуманитарный университет / Институт психологии имени Л.С. Выготского. Режим доступу до статті: World Wide Web. URL: <http://liber.rsu.ru/Conf/VigotskiyII/spiridonov.htm>.
11. Spenser Lyle M., jr., PH D. Spenser Signe M. Competence at work. Models for Superior Performance, John Wiley&Sons, Inc.
12. Tuning Educational Structures in Europe. // [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: World Wide Web. URL: Europa.eu.int/comm/education/policies/educ/tuning/tuning_en.html.
13. Whiddett Steve and Hollyforde Sarah (1999). The Competencies Handbook, Chartered Institute of Personnel and Development.

На основі аналізу досліджень у педагогіці, психології та менеджменті визначено основні структурні елементи моделі професійної компетентності фахівців фінансово-економічного напрямку, формалізовано понятійний апарат; розроблено систему базових принципів та модель професійної компетентності фахівців фінансово-економічного профілю.

Ключові слова: компетентнісний підхід, професійна компетентність фахівців фінансово-економічного напрямку, компетенції, модель.

На основе анализа исследований в педагогике, психологии и менеджменте определены основные структурные элементы модели профессиональной компетентности специалистов финансово-экономического

направлення; формалізован понятійний апарат; розроблена система базових принципів і модель професійної компетентності спеціалістів фінансово-економічного напрямку.

Ключевые слова: компетентностный подход, профессиональная компетентность специалистов финансово-экономического направления, компетенции, модель.

Based on the analysis of research in pedagogy, psychology and management were defined basic structural elements of the model of professional competence of professionals of financial and economic areas; formalized conceptual apparatus, developed a system of basic principles and model of professional competence of experts of financial and economic direction.

Keywords: competence-based-education, professional competence of specialists of financial and economic direction, competence, model.

УДК 378

Л.Н. Штома
м. Київ, Україна

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНOSTІ ЕСТЕТИЧНОГО ДОСВІДУ В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ

Постановка проблеми. Реформування освіти відповідно до Закону України «Про освіту» передбачає реалізацію принципу гуманізації освіти, методологічну переорієнтацію процесу навчання на розвиток особистості учня, визнання її самобутності й самоцінності, формування компетентності учня як загальної здатності до суспільної діяльності на основі знань, досвіду, системи цінностей, здібностей, набутих у процесі навчання.

Провідним завданням загальноосвітньої школи має стати піднесення дитини як найвищої цінності суспільного життя, розвиток її інтелекту, потенційних творчих можливостей, формування загальнолюдських і національних морально-естетичних духовних вартостей. Його здійснення залежить насамперед від учителів-вихователів, у яких розвинена естетична культура, сформований естетичний досвід [1, с. 6].

Прилучення до цінностей мистецтва, національної та світової художньої культури, виховання естетичних почуттів, смаків, ідеалів зумовлює необхідність пошуку нових підходів до підготовки майбутніх учителів. Саме знання і багатство духовності вихователя, що визначається особистісним естетичним досвідом, будуть забезпечувати дієвість його педагогічних впливів. Взаємодія вчителя й учнів має базуватись на позитивному естетичному почутті. Активізація почуттєвого поля дітей є запорукою успіху освіти та виховання, мистецтво ж виступає засобом естетичного виховання. Таким чином, підготовка кваліфікованих учителів-філологів, для яких мистецтво слова є предметом і засобом діяльності — це важлива справа вищої педагогічної школи.

Актуальність окремої проблеми посилюється ще й тим, що така підготовка вчителів-філологів сприятиме здійсненню інтелектуального розвитку дітей мистецтвом слова шляхом формування позитивного, чуттєво-емоційного ставлення до навчального предмета.

Метою статті є формування естетичного досвіду студентів філологічних факультетів педагогічних вишів, під стратегією якого ми розуміємо розвиток неповторного ансамблю психічних сил людини, її естетичного «Я», що містить багато питань і, передусім, питання щодо критеріїв результативності цього процесу.

Виклад основного матеріалу. Естетичний досвід — надзвичайно широка галузь естетичної теорії, в якій базуються інтереси таких наук, як філософія, педагогіка, фізіологія вищої нервової діяльності, психологія, соціальна психологія, етика, естетика тощо.

Дослідники вважають формою виявлення естетичного досвіду естетичне ставлення особистості, тобто діяльнісний почуттєво-оцінний процес зв'язку з буттям (Д. Джола, Б. Замбровський, Ф. Кондратенко, Р. Сапенко, В. Чіаурелі) [3; 6].